

Pradinio mokyklinio amžiaus vaikų veiklos internete ir kompulsyvus interneto naudojimas tėvų požiūriu: ar ir kas keitėsi karantino dėl COVID-19 pandemijos laikotarpiu?

Roma Jusienė

Psichologijos institutas, Filosofijos fakultetas
Vilniaus universitetas, Universiteto g. 9/1
roma.jusiene@fsf.vu.lt

Rima Breidokienė

Psichologijos institutas, Filosofijos fakultetas
Vilniaus universitetas, Universiteto g. 9/1
r.breidokiene@gmail.com

Ilona Laurinaitytė

Psichologijos institutas, Filosofijos fakultetas
Vilniaus universitetas, Universiteto g. 9/1
ilona.laurinaityte@fsf.vu.lt

Vilmantė Pakalniškienė

Psichologijos institutas, Filosofijos fakultetas
Vilniaus universitetas, Universiteto g. 9/1
vilmante.pakalniskiene@fsf.vu.lt

Santrauka. Pastarąjį dešimtmetį augo mokslininkų susirūpinimas dėl vaikų ir paauglių naudojimosi įvairiomis ekranus turinčiomis informacinėmis technologijomis ir internetu, nes tokia veikla gali turėti neigiamų pasekmių psichikos sveikatai. Tyrimai atskleidžia, kad dėl įvairių ribojimų bei nuotolinio ugdymo būtinybės labai padidėjo mokyklinio amžiaus vaikų naudojimas internetu pandemijos dėl COVID-19 metu. Šiame tyrime keliami du tikslai: 1) remiantis tėvų teikta informacija, išsiaiškinti 10–11 metų amžiaus vaikų veiklą internete, prie ekranų praleidžiamo laiko bei kompulsyvaus interneto naudojimo (KIN) pokyčius karantino dėl COVID-19 pandemijos metu; 2) nustatyti vaikų KIN sąsajas su jų prie ekranų praleidžiamo laiko trukme, veiklomis internete, vaikų lytimi bei jų tėvų išsilavinimu. Tyrimo rezultatai parodė, kad 2020 m. pavasarį vaikų vidutinė buvimo prie ekranų trukmė didesnė nei 2019 m. rudenį ir darbo dienomis, ir laisvadieniais. Vaikų KIN įvertiai reikšmingai

Received: 2021-03-29. **Accepted:** 2021-12-14

Copyright © 2021 Roma Jusienė, Rima Breidokienė, Ilona Laurinaitytė, Vilmantė Pakalniškienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

didesni karantino laikotarpiu, berniukų didesni nei mergaičių. Vaikų KIN prognozavo laikas, praleidžiamas prie ekranų, ir pramogoms skirtos veiklos internete, ypač karantino laikotarpiu.

Pagrindiniai žodžiai: pradinis mokyklinis amžius, veiklos internete, kompulsyvus interneto naudojimas, COVID-19.

Activities Online and Compulsive Internet Use in Primary School-Aged Children: Whether and How it Has Changed during the COVID-19 Pandemic?

Summary. There has been a growing concern among researchers about the use of various information technologies with screens and the Internet by children and adolescents over the past decade. Researchers are concerned that such type of activities can have negative consequences for mental health. Recent studies reveal that Internet use and screen time increased due to the quarantine restrictions, lockdowns and therefore distance education during the COVID-19 pandemic. This study aims: 1) based on parental reports, to find out the changes in screen time, the online activities and the compulsive Internet use (CIU) of 10-11 years old children during the quarantine due to the COVID-19 pandemic; 2) to determine the links between children's CIU and the screen time, online activities, children's gender and their parents' education. The results of this study showed that screen time was longer and children's CIU scores were significantly higher in Spring 2020 if to compare to Autumn 2019. Boys were reported to have higher CIU scores than girls. Children's CIU was significantly predicted by overall screen time and online activities for entertainment, especially when during quarantine.

Keywords: primary school children, activities online, compulsive Internet use (CIU), COVID-19.

Įvadas

Pastarąjį dešimtmetį mokslininkų susirūpinimas dėl vaikų ir paauglių dažno naudojimosi įvairiomis ekranus turinčiomis informacinėmis technologijomis ir internetu nuolat didėjo, nes tokia veikla padidino priklausomybės nuo interneto riziką bei kitų neigiamų pasekmių jaunų žmonių psichikos sveikatai tikimybę (Ciarrochi et al., 2016; Grigutytė ir kt., 2018; Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020; Kalmus et al., 2014; McDool et al., 2020; Pakalniškienė et al., 2020; Wu et al., 2021). Be to, dėl sparčios koronavirusinės ligos (COVID-19) plitimo ir Pasaulinei sveikatos organizacijai 2020 m. kovo 11 d. paskelbus pandemiją, daugelyje šalių, kartu ir Lietuvoje, buvo uždarytos ugdymo įstaigos, vaikų ugdymą perkeliant iš kontaktinio į nuotolinį. Šios aplinkybės beveik dvigubai padidino vaikų buvimo prie ekranų ir interneto naudojimo apimtį, tuo būdu didindamos ir neigiamas pasekmes vaikų sveikatai (Wiederhold, 2020). Pavyzdžiui, JAV per karantiną atlikta tėvų apklausa atskleidė, kad pradinio ir pagrindinio ugdymo mokiniai (5–13 metų) prie ekranų laisvalaikio tikslais buvo vidutiniškai net 6 val. per dieną (Dunton et al., 2020). Vaikų ir paauglių naudojimosi ekranais trukmės didėjimą, lygindami su laikotarpiu iki karantino, taip pat stebėjo ir Portugalijos (Pombo et al., 2020), Ispanijos (López-Bueno et al., 2020), Prancūzijos (Chambonniere et al., 2021), Vokietijos (Schmidt et al., 2020) mokslininkai. Pradinio ir pagrindinio ugdymo mokinių leidžiamas prie ekranų laikas ne tik mokymosi, bet ypač pramogų ir laisvalaikio veikloms, pastebimai didėjo ir Lietuvoje bei išliko reikšmingai didesnis 2020 m. rudenį, daugumai mokinių grįžus prie kontaktinio ugdymo (Jusienė ir kt., 2021). Štai 2016 m. tik apie 20 proc. 5–9 klasių mokinių prie TV, kompiuterio ar kitų ekranų vidutiniškai leisdavo 4 val. ir daugiau per dieną (Našlėnė, Petrauskaitė, Želvienė, 2020), o 2020 m. pavasarį karantino metu tokio amžiaus vaikai prie ekranų buvo vidutiniškai 6 val. ir daugiau per dieną (Jusienė ir kt., 2021).

Ekranų naudojimo laikas (angl. *screen time*) moksliniuose tyrimuose įprastai apibrėžiamas kaip laikas, kurį asmuo praleidžia naudodamasis įvairiais šiuolaikinių informacinių technologijų (IT) prietaisais, turinčiais ekranus (Jusienė ir kt., 2021). IT prietaisų teikiama galimybė, ypač įtraukianti mokyklinio amžiaus vaikus, yra internetas, leidžiantis bendrauti ir mokytis per nuotolį, kas yra itin svarbu pandemijos laikotarpiu. Tačiau jis taip pat gali kelti ir tam tikrų grėsmių, susijusių su vaikų sveikata ir saugumu, todėl itin svarbu aiškintis, kaip kito vaikų ekranų naudojimo laikas, be to, kaip keitėsi naudojimas internetu pandemijos laikotarpiu. Kol kas beveik nėra tyrimų, kurie aiškintųsi, ar pradinio mokyklinio amžiaus vaikų vadinamasis probleminis interneto naudojimas karantino metu padidėjo, ar ir su kokiais rizikos veiksniais jis sietinas.

Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje apibrėžiant asmens pernelyg didelį, sunkiai kontroliuojamą įsitraukimą į naudojimąsi internetu pasitelkiamos tokios sąvokos kaip „naudojimosi internetu sutrikimas“ (angl. *Internet use disorder*; žr. Brand et al., 2016), „probleminis naudojimas internetu“ (angl. *problematic Internet use*; žr. Ciarrochi et al., 2016), „perteklinis naudojimas internetu“ (angl. *excessive Internet use*; žr. Faltýnková et al., 2020) ar „kompulsyvus interneto naudojimas“ (angl. *compulsive Internet use*; žr. Meerkerk, 2007; Meerkerk et al., 2009; Yong et al., 2017). G. J. Meerkerko su kolegomis (2009) pasiūlyta kompulsyvaus interneto naudojimo samprata šiuo metu dominuoja tyrinėjant paauglių ir jaunuolių interneto naudojimo sąveikas su jų psichikos sveikata. Kompulsyvus interneto naudojimas apibrėžiamas kaip vienmatis konstruktas, apimantis keletą tam tikro elgesio modelio apraiškų (Erceg, Buljan Flander, & Brezinščak, 2018; Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020; Meerkerk et al., 2009): 1) kontrolės praradimą, kai naudojantis internetu praleidžiama daugiau laiko, nei planuota, ir nesėkmingai mėginama sutrumpinti šį laiką; 2) nuolatinį susirūpinimą, kai neprisijungus prie interneto siekiama kuo greičiau prisijungti arba nuolat apie tai galvojama; 3) nerimąstingą atsiribojimą ar užsisklendimą, kai nenurimstama tol, kol neprisijungiama prie interneto; 4) interneto naudojimą įtampos įveikai ar nusiraminiui; 5) konfliktus su kitais (pvz., šeimos nariais) arba vidinius konfliktus (pvz., kaltę ar apgailėstą dėl negalėjimo nustoti naudotis). Šiame tyrime mes remsimės būtent šia kompulsyvaus interneto naudojimo (KIN) samprata bei, atitinkamai, vartosime KIN terminą, kartais sinonimiškai su probleminio interneto naudojimo terminu.

Pastarųjų metų tiek užsienio šalių moksliniai tyrimai ir jų apžvalgos (pvz., Blinka et al., 2015; Gamito et al., 2016; Männikkö et al., 2020), tiek ir tyrimai Lietuvoje (Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020; Pakalniškienė et al., 2020) rodo, kad probleminio arba kompulsyvaus interneto naudojimo rizika visuomet didėja ilgėjant naudojimuisi ekranais trukmei, tačiau, kita vertus, riziką labiausiai didina laisvalaikio arba pramoginės veiklos prisijungus, būtent vaizdo žaidimams skiriamas laikas, taip pat vaizdo įrašų žiūrėjimas ar naudojimas socialiniais tinklais (Ciarrochi et al., 2016; Faltýnková et al., 2020). Vis dėlto, viena vertus, nėra aiškaus sutarimo, kurios būtent veiklos internete didina interneto naudojimo kompulsyvumo riziką, antra vertus, ar ir kokiems vaikams rizika didesnė (Pakalniškienė et al., 2020). Pavyzdžiui, nors gana vienareikšmiškai išskiriami tokie probleminio interneto naudojimo rizikos veiksniai kaip žemesnis šeimos socialinis statusas ir didesnė bendra naudojimo trukmė, vis dar nesutariama, ar rizika yra didesnė

berniukams, mažesnio tėvų išsilavinimo vaikams (Faltýnková et al., 2020; Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020; Wu et al., 2021). Pagaliau, pradinio mokyklinio amžiaus vaikų, skirtingai nei paauglių ar jaunuolių, naudojimas internetu yra mažiausiai tyrinėjamas. Svarbu aiškintis ir tai, ar pandemijos dėl COVID-19 laikotarpiu, ženkliai išaugus ekranų naudojimo laiko ir naudojimosi internetu, ypač laisvalaikio leidimui, apimtims (Jusienė ir kt., 2021; Schmidt et al., 2020), vaikų naudojimosi internetu kompulsyvumą prognozuoja tie patys ar skirtingi veiksniai.

Taigi šiuo savo tyrimu mes siekėme: pirma, atskleisti pradinio mokyklinio amžiaus vaikų (10–11 metų amžiaus) ekranų naudojimo trukmės, kompulsyvaus interneto naudojimo bei veiklų internete pokyčius karantino dėl COVID-19 pandemijos metu (lyginant su tokio paties amžiaus vaikais priešpandeminiu laikotarpiu); antra, aiškintis, kaip vaikų kompulsyvus interneto naudojimas siejasi su bendra naudojimosi ekranais trukme, veiklomis internete ir vaikų lytimi bei jų tėvų išsilavinimu. Kėlėme prielaidą, kad ekranų naudojimo laikas išlieka svarbiu rizikos veiksniu, bet būtent pramogoms, o ne mokymuisi, skirtos veiklos internete labiausiai leidžia numatyti naudojimosi internetu kompulsyvumą.

Metodai

Tyrimo imtis

Šiame tyrime analizuojami 187 ketvirtos klasės mokinių duomenys, rinkti apklausiant raštu jų tėvus. Lyginamos ir analizuojamos 2019 m. ($n = 95$) ir 2020 m. ($n = 92$) skirtingų tyrimų dalyvių imtys, atitinkamai toliau vadinamos „2019 m. imtis“ ir „2020 m. imtis“. Siekiant palyginti tokio paties amžiaus vaikų ekranų laiką ir naudojimąsi internetu, dalyvių imtys buvo suvienodintos pagal vaikų amžių (amžiaus ribos 10–11 metų, vidurkis 10,4 metų), vaikų lytį (2019 m. – 51,6 proc. mergaičių; 2020 m. – 50 proc. mergaičių), jų tėvų išsilavinimą (2019 m. – 61 proc. aukštojo universitetinio išsilavinimo, 2020 m. – 71 proc. aukštojo universitetinio; išsilavinimo skirtumai nereikšmingi, kai $\chi^2 = 5,12$, $p = 0,163$). Absoliuti dauguma tyrime dalyvavusių vaikų lankė didmiestyje esančią ugdymo įstaigą, tyrimo metu buvo ketvirtos arba trečios klasės mokiniai. Be to, visi tyrimo dalyviai yra tęstinių tyrimų dalyviai.

Tyrimo eiga

Šiame tyrime analizuojami duomenys surinkti 2019 ir 2020 m. vykdant du mokslinius projektus. Pirmasis projektas „Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų interneto naudojimo sąsajos su jų socialine emocija raida bei santykiais su tėvais Latvijoje, Lietuvoje ir Taivane: tęstinis tyrimas“. Šiame straipsnyje analizuojami duomenys, rinkti 2019 m. spalio–gruodžio mėn. (antru minėto tyrimo etapu). Tyrimui atlikti gautas Vilniaus universiteto Psichologinių tyrimų etikos komiteto leidimas (2018-10-22, Nr. 18). Dėl tėvų (ir jų vaikų) dalyvavimo tęstiniame tyrime 2018 m. buvo susisiektas su keturių Vilniaus mokyklų administracijomis, gautas jų sutikimas. Tuomet per administracijos darbuotojus ir antrų bei trečių klasių mokytojus perduotos anketos tėvams. Tėvai (ir vaikai, bet jų duomenys šiame straipsnyje neanalizuojami) 2018 m. pildė popierines tyrimo anketas ir

užklijuotuose vokuose gražino jas mokytojams. Pirmajame etape jie taip pat davė sutikimą dalyvauti kitame tyrimo etape, kuris vyko 2019 m. rudenį. Pastarojo etapo metu tėvai vėl pildė popierines anketas, kurių duomenys (t. y. rinkti apklausiant tėvus 2019 m.) ir yra analizuojami šiame straipsnyje.

Antrasis projektas – tai „Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės bei galimybės ekosisteminiu požiūriu“. Pastarojo projekto mokslinis tyrimas taip pat buvo dviejų etapų, šiame straipsnyje analizuojami pirmojo etapo duomenys, surinkti 2020 m. birželio mėnesį. Norint surinkti šiuos duomenis buvo susisiektas su 2012–2014 metais vykdyto tęstinio tyrimo „Ankstyvoji savireguliacijos įgūdžių raida“, kurį finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. MIP-014/2012), dalyviais – vaikų tėvais, sutikusiais dalyvauti kituose tyrimo etapuose ir nurodžiusiais savo elektroninio pašto adresus susisiekti. Beveik visi šiame tyrime dalyvaujantys vaikai gyvena ir mokosi Kaune. Šiam tyrimui atlikti (tęstinio tyrimo duomenims rinkti 2020 m. pavasario karantino laikotarpiu) buvo gautas Vilniaus universiteto Psichologinių tyrimų etikos komiteto leidimas (2020-05-20, Nr. 45). Tyrime dalyvaujančių vaikų tėvai pildė elektronines anketas.

Kintamieji ir jų matavimo būdai

Kompulsyvus interneto naudojimas vertintas Kompulsyvaus interneto naudojimo skale (angl. *Compulsive Internet Use Scale*, sutr. CIUS; Meerkerk et al., 2009), kurią sudaro 14 teiginių (pvz., „Kaip dažnai Jūsų vaikas galvoja apie internetą net tuomet, kai neturi galimybės prie jo prisijungti?“, „Kaip dažnai Jūsų vaikui būna sunku sustoti naudotis internetu?“). Atsakant į šiuos teiginius apie savo vaiką tėvai galėjo pasirinkti atsakymą nuo 1 („niekada“) iki 5 („labai dažnai“). Tyrimų tikrinant šios skalės psichometrinės charakteristikas rezultatai rodo stabilų faktorių skaičių (vienas faktorius), aukštą vidinį suderinamumą, gerą turinio ir kriterinį validumą įvairiose kultūrose (Khazaal et al., 2012; Meerkerk et al., 2009; Young et al., 2017). Lietuviškos šios skalės versijos, kurią pildo tėvai apie savo pradinio mokyklinio amžiaus vaikus, psichometrinės charakteristikos taip pat labai geros (Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020). Skalės vidinis suderinamumas, tikrintas Cronbacho alfa kriterijumi, šiame tyrime yra aukštas (2019 m. imčiai – 0,92, 2020 m. imčiai – 0,95).

Veiklos internete vertintos klausiant tėvų, kaip dažnai vaikas užsiima nurodytomis veiklomis internete (prisijungus), siūlant pasirinkti ties 13-a išvardytų veiklų (atitinkamų teiginių) vieną iš atsakymo variantų: nuo „niekada arba beveik niekada“ (1) iki „kelis kartus per dieną“ (5). Atskirų teiginių vidurkiniai įverčiai ir jų palyginimas 2019 m. ir 2020 m. imtyse pateikiami 1 lentelėje. Veiklų dažnumo internete skalė sudaryta mokslininkų grupės, vykdžiusios projektą „Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų interneto naudojimo sąsajos su jų socialine emocija raida bei santykiais su tėvais Latvijoje, Lietuvoje ir Taivane: tęstinis tyrimas“, taip pat vadovaujantis EU Kids Online tyrimais (Pakalniškienė et al., 2020). Šio tyrimo veiklų dažnumo internete duomenims atlikome pagrindinių komponentų faktorių analizę, taikydami Varimax sukinių. Veiklų internete teiginių duomenys tinka faktorių analizei: KMO = 0,71, Bartleto sferiškumo testo $p < 0,001$. Rezultatai parodė, kad yra 5 faktoriai, kurių tikrinės reikšmės didesnės už 1. Tolesnė duomenų analizė parodė, kad

trečias teiginys (*Naudojosi internetu, ieškodamas / -a informacijos, kiek kainuoja vienas ar kitas daiktas*) ir 13-as teiginys (*Ieškojo informacijos, kurią Jūs laikote netinkama ar žalinga vaikui*) priklauso vienam faktoriui, tačiau šių dviejų teiginių skalės vidinis suderinamumas yra labai žemas (Cronbacho alfa = 0,230), todėl jie iš tolesnės analizės buvo pašalinti. Likusių 11-os teiginių duomenų analizė parodė, kad yra 4 faktoriai, kurių tikrinės reikšmės didesnės už 1, tačiau Cattello nuobirų diagrama rodo, kad optimalus faktorių skaičius yra 3. Atsižvelgdami į tai, dar kartą atlikome faktorinę analizę apribodami faktorių skaičių iki 3. Trys faktoriai paaiškina 55,60 proc. duomenų sklaidos. Pirmam faktoriui, kurį įvardijome kaip *Veiklos mokymuisi internete*, priklauso 1-as teiginys (*Naudojosi internetu, atlikdamas / -a mokyklos užduotis*), 2-as teiginys (*Ieškojo ji / ją dominančios informacijos*) ir 4-as teiginys (*Internetu kalbėjosi su žmonėmis, pvz., vaizdo pokalbis*). Iš šių teiginių buvo sudaryta suminė skalė, kurios vidinis suderinamumas, vertintas Cronbacho alfa, yra 0,693. Antrajam faktoriui – *Socialinėms sąveikoms internete*, priklauso 5-as teiginys (*Siuntė ir gavo žinutes, pvz., elektroninius laiškus, pokalbių žinutes*), 6-as teiginys (*Lankėsi socialinių tinklų puslapiuose*), 11-as teiginys (*Sukūrė savo filmuką ar muziką, įkėlė į internetą ir pasidalino su kitais*) ir 12-as teiginys (*Pasidalino su kitais savo daryta nuotrauka arba sukurtu paveikslėliu*). Šios skalės vidinis suderinamumas, vertintas Cronbacho alfa, yra 0,693. Trečiajam faktoriui, kurį pavadiname *Pramogos internete*, priklauso 7-as teiginys (*Žaidė internetinius žaidimus*), 8-as teiginys (*Klausėsi muzikos internetu*), 9-as teiginys (*Žiūrėjo vaizdo įrašus, pvz., per „YouTube“*) ir 10-as teiginys (*Žiūrėjo serialus, televizijos šou ar filmus*). Šios skalės vidinis suderinamumas, vertintas Cronbacho alfa, yra 0,542. Suminiai šių trijų faktorių (atitinkamai, veiklų dažnumo internete skalių) įverčiai ir jų palyginimas 2019 m. ir 2020 m. imtyse pateikiami 1 lentelėje.

Ekranų naudojimo laikas – kitaip vaikų buvimo prie įvairių IT prietaisų *ekranų trukmė* – apskaičiuotas pagal tėvų atsakymus į klausimus, kiek vidutiniškai laiko per dieną vaikas būna prie ekranų atskirai darbo dienomis (dd) ir laisvadieniais (ld). Atsakydami į klausimus respondantai rinkosi atsakymų variantus iš devynių galimų, pradedant nuo „mažai arba visai nebūna“, „apie pusvalandį“, „apie valandą“, „apie 2 valandas“, „apie 3 valandas“, „apie 4 valandas“, „apie 5 valandas“, „apie 6 valandas“, „apie 7 val. ir daugiau“. Tolesnei analizei naudota bendras *ekranų naudojimo laikas* skaičiuojant išvestinę *vidutinę dienos trukmę* pagal formulę: $(5 * dd + 2 * ld) / 7$. Toks internete ar prie ekranų leidžiamo laiko vidurkinimas taikomas ir kituose tyrimuose (Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020; Meerkerk et al., 2009).

Tėvų išsilavinimas vertintas pildančiojo anketą atsakymais į klausimą „Jūsų įgytas išsilavinimas šiuo metu“. Atsakydami tėvai rinkosi vieną iš pateiktų variantų: „pagrindinis (9–10 metų)“, „vidurinis (12 metų)“, „aukštasis neuniversitetinis (15–16 metų)“, „aukštasis universitetinis (16 metų ir daugiau)“ arba pateikti savo variantą ties atsakymu „kita“. Atsakymai koduoti kaip ranginis kintamasis nuo 1 iki 4, kur didesnė reikšmė reiškia aukštesnį išsilavinimą.

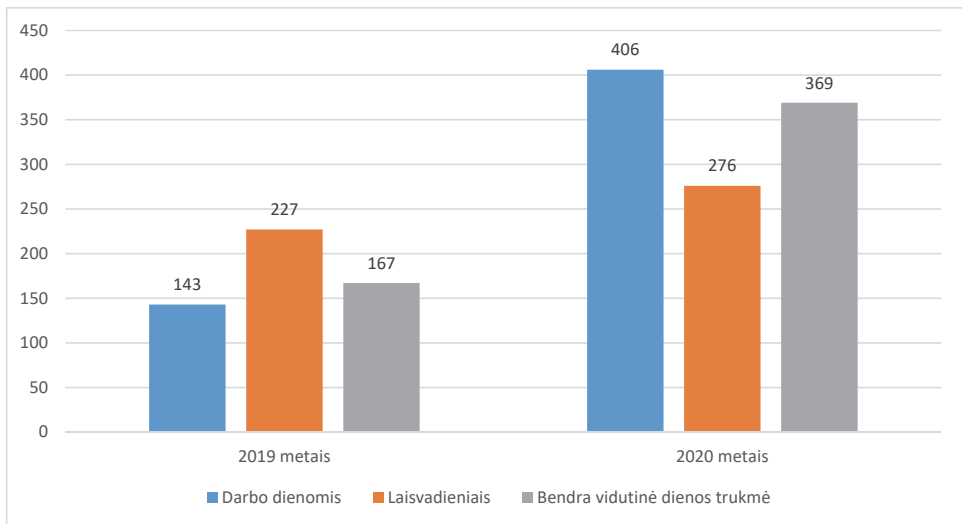
Rezultatai

Pirmiausia palyginome vaikų atliekamas veiklas internete 2019 m. ir 2020 m., taikydami neparametrinį susietumo kriterijų dviem nepriklausomoms imtims Manno–Whitney U (šis kriterijus pasirinktas dėl to, kad duomenų pasiskirstymas netenkino normalumo kriterijų). Matome (žr. 1 lentelę), kad pavasario karantino metu reikšmingai padidėjo vaikų naudojimas internetu atliekant mokyklines užduotis ir ieškant dominančios informacijos, taip pat labai ženkliai padidėjo vaikų naudojimas interneto teikiamomis galimybėmis bendrauti vaizdo ryšiu, žinutėmis arba socialiniuose tinkluose su kitais asmenimis. Kaip dažnesnė stebima ir veikla, greičiausiai taip pat sietina su nuotolinio ugdymo būtinybe bei sąlygota gyvų kontaktų ribojimų, – tai dalijimasis savo sukurtais paveikslėliais ar nuotraukomis. Tačiau reikšmingai padaugėjo ir vaizdo įrašų (pvz., per „Youtube“) žiūrėjimo ($p = 0,042$), stebima tendencija ($p = 0,056$), kad vaikai daugiau žaidė vaizdo žaidimus. Lyginant 2019 m. ir 2020 m. imtis, beveik nesikeitė muzikos internetu klausymas arba serialų, pramoginių laidų, filmų žiūrėjimas. Be to, tėvų teigimu, visiškai nesikeitė ieškojimo internete informacijos apie daiktus ar jų kainas arba informacijos, kuri galėtų būti žalinga jų vaikui, ieškojimo dažnis (žr. 1 lentelę). Vaizdo įrašų žiūrėjimas, žaidimų žaidimas ir muzikos klausymas internete buvo dažniausios ketvirtokų veiklos ir priešpandeminiu laikotarpiu, ir karantino metu. Karantino metu ženkliai padidėjo mokymuisi ir bendravimui skirtų veiklų internete dažnumas. Veiklų dažnumo internete suminių įverčių palyginimas parodė, kad veiklos internete mokymuisi ir socialinėms sąveikoms buvo labai reikšmingai dažnesnės 2020 m. pavasarį nei 2019 m. rudenį ($p < 0,001$). Stebima tendencija (kuri didėjant imčiai gali tapti reikšminga), kad dažnesnės 2020 m. imtyje buvo ir pramogoms internete skirtos veiklos (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Vaikų veiklų dažnumo internete įverčių palyginimas 2019 m. ir 2020 m. imtyse

Veiklos internete	2019 m. imtis (N = 95)	2020 m. imtis (N = 92)	Manno–Whitney U reikšmė	p reikšmė
	Vidurkis (standartinis nuokrypis)			
1. Naudojosi internetu, atlikdamas / -a mokyklos užduotis	2,78 (0,93)	4,27 (0,79)	964,50	< 0,001
2. Ieškojo jį / ją dominančios informacijos	2,93 (1,02)	3,68 (0,98)	2577,00	< 0,001
3. Naudojosi internetu, ieškodamas / -a informacijos, kiek kainuoja vienas ar kitas daiktas	1,76 (1)	1,71 (0,88)	4356,00	0,968
4. Internetu kalbėjosi su žmonėmis (pvz., vaizdo pokalbis)	2,07 (1,22)	3,9 (1,13)	1330,5	< 0,001
5. Siuntė ir gavo žinutes (pvz., elektroninius laiškus, pokalbių žinutes)	2,92 (1,43)	3,8 (1,25)	2845,50	< 0,001
6. Lankėsi socialinių tinklų puslapiuose	1,8 (1,14)	2,64 (1,48)	2982,50	< 0,001
7. Žaidė internetinius žaidimus	3,27 (1,21)	3,52 (1,4)	3691,00	0,056

Veiklos internete	2019 m. imtis (N = 95)	2020 m. imtis (N = 92)	Manno–Whitney U reikšmė	p reikšmė
	Vidurkis (standartinis nuokrypis)			
8. Klausėsi muzikos internetu	3,02 (1,27)	3,26 (1,37)	3821,50	0,126
9. Žiūrėjo vaizdo įrašus (pvz., per „YouTube“)	3,58 (1,12)	3,89 (1,07)	3653,00	0,042
10. Žiūrėjo serialus, televizijos šou ar filmus	2,11 (1,28)	2,22 (1,37)	4174,00	0,570
11. Sukūrė savo filmuką ar muziką, įkėlė į internetą ir pasidalino su kitais	1,45 (0,87)	1,74 (1,11)	3802,00	0,063
12. Pasidalino su kitais savo darytu nuotrauka arba sukurtu paveikslėliu	1,67 (0,95)	1,98 (1,04)	3620,00	0,027
13. Ieškojo informacijos, kurią Jūs laikote netinkama ar žalinga vaikui	1,19 (1)	1,24 (0,65)	4365,50	0,985
Veiklos internete mokymuisi (1, 2, 4 teiginių suminis įvertis)	7,77 (2,13)	11,86 (2,11)	810,50	< 0,000
Socialinės sąveikos internete (5, 6, 11, 12 teiginių suminis įvertis)	7,84 (3,12)	10,15 (3,5)	2715,00	< 0,000
Pramogos internete (7, 8, 9, 10 teiginių suminis įvertis)	11,98 (3,2)	12,89 (3,33)	3755,50	0,095



1 pav. Vaikų vidutinė ekranų naudojimo trukmė (minutėmis) darbo dienomis ir laisvadieniais: 2019 m. ir 2020 m. imčių palyginimas

Vidutinė naudojimosi ekranais trukmė 2020 m., lyginant su 2019 m., pastebimai padidėjo (žr. 1 pav.). Dviejų nepriklausomų imčių palyginimas taikant Studento *t* kriterijų atskleidė, kad ir darbo dienomis, ir laisvadieniais, ir bendra vidutinė bet kokios dienos

buvimo prie ekranų trukmė reikšmingai skyrėsi: vidutinės trukmės darbo dienomis skirtumai reikšmingi, kai $t(139,7) = -16,57, p < 0,001$; vidutinės trukmės laisvadieniais skirtumai reikšmingi, kai $t(134,5) = -2,63, p = 0,01$; vidutinės bendros trukmės skirtumai reikšmingi, kai $t(132,3) = -13,15, p < 0,001$.

Kompulsyvaus interneto naudojimo skalės įverčių palyginimas, taikant nepriklausomų imčių Studento t kriterijų dviem nepriklausomoms imtims, taip pat parodė, kad 2020 m. imties vaikų interneto naudojimo kompulsyvumas ($M = 37,67; SD = 12,28$) juos lyginant su 2019 m. tokio paties amžiaus vaikų KIN įverčiais ($M = 34,22; SD = 9,91$) yra reikšmingai didesnis $t(182) = -2,10, p = 0,037$. Atskirai palyginę mergaičių ir berniukų KIN įverčius nustatėme, kad 2019 m. imtyje berniukams būdingi reikšmingai aukštesni KIN įverčiai ($t(90) = -2,02, p = 0,047$), taip pat artėja link reikšmingos tendencija, kad berniukai daugiau laiko praleisdavo prie ekranų laisvadieniais ($t(93) = -1,77, p = 0,079$). 2020 m. imtyje berniukai irgi turėjo didesnius KIN įverčius ($t(90) = -2,22, p = 0,029$) tačiau vidutinė berniukų ir mergaičių buvimo prie ekranų trukmė 2020 m. imtyje nesiskyrė.

Toliau patikrinome KIN, buvimo prie ekranų trukmės, veiklų dažnumo internete trijų faktorių įverčių ir tėvų išsilavinimo tarpusavio ryšius 2019 m. ir 2020 m. imtyse taikydami Spearmano koreliaciją. Rezultatai rodo, kad ir 2019 m., ir 2020 m. KIN įverčiai reikšmingai siejosi su vidutine buvimo prie ekranų trukme (žr. 2 lentelę). Abiejose imtyse pradinio mokyklinio amžiaus vaikų KIN įverčiai reikšmingai siejosi tik su pramogoms internete skirtomis veiklomis. Vidutinė trukmė prie ekranų 2019 m. reikšmingai siejosi su socialinėmis sąveikomis internete, pramogomis internete, stebima tendencija (kai $p < 0,1$), kad ir su mokymuisi skirtomis veiklomis. O 2020 m. imtyje vidutinė buvimo prie ekranų trukmė reikšmingai siejosi tik su pramogomis internete, taip pat stebima tendencija, kad ir su mokymuisi skirtomis veiklomis. Svarbu pastebėti, kad tėvų išsilavinimas nebuvo susijęs su bendra ekranų trukme nei 2019, nei 2020 m. imtyse ir reikšmingai siejosi tik su pavasario karantino metu nurodytais vaikų KIN įverčiais, t. y. didesni išsilavinimą turintys tėvai nurodė reikšmingai didesni savo vaiko kompulsyvaus interneto naudojimą (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Vaikų vidutinės ekranų naudojimo trukmės, veiklų dažnumo internete faktorių, kompulsyvaus interneto naudojimo įverčių ir tėvų išsilavinimo koreliacijos (Spearmano) koeficientai

Kintamieji	2020 m.					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Kompulsyvaus interneto naudojimo skalės įverčiai	–	0,456**	–0,044	0,163	0,453**	0,220*
2. Vidutinė trukmė prie ekranų	0,262*	–	0,175	0,162	0,479**	–0,008
3. Veiklos mokymuisi internete	0,124	0,191 \forall	–	0,378**	0,371**	–0,008
4. Socialinės sąveikos internete	0,062	0,227*	0,435**	–	0,446**	0,032
5. Pramogos internete	0,241*	0,229*	0,262*	0,329**	–	0,047
6. Tėvų išsilavinimas	–0,103	–0,014	0,104	–0,082	–0,173 \forall	–

Pastaba: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; $\forall p < 0,1$. Virš diagonalės pateikiami koreliacijos koeficientai 2020 m. imtyje, žemiau diagonalės – 2019 m. imtyje

Siekdami nustatyti, kurie iš analizuotų kintamųjų geriausiai leidžia prognozuoti KIN įverčius, atlikome daugialypę regresinę analizę atskirai 2019 m. ir 2020 m. imties duomenims. Į tiesinės regresijos lygtis pažingsniui įvedėme kintamuosius, kurie reikšmingai siejosi su KIN įverčiais. Kaip rodo 3 lentelėje pateikti 2019 m. imties rezultatai, pirmame žingsnyje į regresinę analizę įtraukėme vaiko lytį. Berniuko lytis statistiškai reikšmingai prognozavo didesnę KIN įvertį, tačiau šis kintamasis paaiškino tik 4 proc. duomenų sklaidos. Antrame žingsnyje į regresijos modelį kartu su vaiko lytimi įtraukėme ir vidutinę ekranų naudojimo trukmę. Pastarasis kintamasis statistiškai reikšmingai prognozavo KIN įvertį, o kartu šie abu kintamieji paaiškino 10 proc. duomenų sklaidos. Paskutiniame žingsnyje į modelį įtraukėme ir pramogoms skirtas veiklas internete. Paaiškintos KIN duomenų sklaidos procentas padidėjo iki 14 proc. Galutiniame regresijos modelyje didesnę KIN įvertį prognozuoja pramogų internete įvertis drauge su vidutine ekranų trukme; stebima tendencija, kad buvimas berniuku šią tikimybę didina (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Daugialypė žingsninė regresinė analizė prognozuojant kompulsyvų interneto naudojimą 2019 m. tyrimo dalyvių imtyje

Nepriklausomi kintamieji	Kompulsyvaus interneto naudojimo įverčiai						
	β	SE	p	R ²	R ² pokytis	F	p
<i>1 žingsnis</i>							
Vaiko lytis (0 – mergaitė, 1 – berniukas)	0,21	2,03	0,047	0,04	0,04	4,06	0,047
<i>2 žingsnis</i>							
Vaiko lytis	0,18	2,01	0,086	0,10	0,05	5,26	0,024
Vidutinė ekranų naudojimo trukmė	0,23	0,02	0,024				
<i>3 žingsnis</i>							
Vaiko lytis	0,2	1,98	0,053	0,14	0,04	4,05	0,047
Vidutinė ekranų naudojimo trukmė	0,2	0,02	0,050				
Pramogos internete	0,2	0,33	0,047				

Analizuodami 2020 m. duomenis, pirmiausia į modelį įtraukėme vaiko lytį ir tėvų išsilavinimą (žr. 4 lentelę). Berniuko lytis statistiškai reikšmingai prognozavo didesnę KIN įvertį, tačiau šis kintamasis paaiškino tik 7 proc. duomenų sklaidos. Antrame žingsnyje papildomai įtraukėme vidutinę ekranų naudojimo trukmę. Paaiškinta duomenų sklaida išaugo iki 29 proc., o didesnę KIN įvertį labiausiai prognozavo didesnė naudojimosi ekranais trukmė. Galiausiai į modelį įtraukėme ir pramogoms skirtų veiklų internete įvertį. Galutinis modelis paaiškino net 39 proc. duomenų sklaidos, o kaip statistiškai reikšmingi atsiskleidė du veiksniai: didesnę KIN įvertį prognozavo didesnis vaiko įsitraukimas į pramogoms skirtas veiklas ir didesnė naudojimosi ekranais trukmė; stebima tendencija, kad buvimas berniuku šią tikimybę didina (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Daugialypė žingsninė regresinė analizė prognozuoja kompulsyvų interneto naudojimą 2020 m. tyrimo dalyvių imtyje

Nepriklausomi kintamieji	Kompulsyvaus interneto naudojimo įverčiai						
	β	SE	p	R ²	R ² pokytis	F	p
<i>1 žingsnis</i>							
Vaiko lytis	0,21	2,62	0,048	0,07	0,07	3,41	0,038
Tėvų išsilavinimas	0,14	1,76	0,195				
<i>2 žingsnis</i>							
Vaiko lytis	0,13	2,35	0,189	0,29	0,22	25,65	< 0,001
Tėvų išsilavinimas	0,17	1,55	0,070				
Vidutinė ekranų naudojimo trukmė	0,03	0,01	< 0,001				
<i>3 žingsnis</i>							
Vaiko lytis	0,2	2,24	0,093	0,39	0,10	13,99	< 0,001
Tėvų išsilavinimas	0,14	1,45	0,106				
Vidutinė ekranų naudojimo trukmė	0,28	0,01	0,006				
Pramogos internete	0,37	0,37	< 0,001				

Rezultatų aptarimas

Palyginę tokio paties amžiaus (10–11 metų) Lietuvos didmiesčiuose gyvenančių vaikų grupes, suvienodintas pagal vaikų lytį bei tėvų išsilavinimą, nustatėme, kad vidutinė vaikų buvimo prie ekranų trukmė iki karantino dėl COVID-19 pandemijos ir karantino metu ženkliai skyrėsi. 2019 metais, šio tyrimo rezultatais, 10–11 metų amžiaus vaikai – jų tėvų vertinimu – prie ekranų būdavo vidutiniškai beveik 2,5 val. darbo dienomis ir beveik 3,5 val. laisvadieniais, o 2020 m. pavasario karantino metu vidutinė buvimo prie ekranų trukmė darbo dienomis išaugo iki daugiau nei 6,5 val. per dieną, o laisvadieniais – 4,5 val. per dieną. Bendrai šių pradinio mokyklinio amžiaus vaikų vidutinė dienos ekranų naudojimo trukmė 2019 m. rudenį buvo 2 val. 47 min., o 2020 m. pavasario karantino metu jis išaugo iki kiek daugiau nei 6 val. per dieną. Šie mūsų tyrimo rezultatai sutampa ir su B. K. Wiederhold (2020) pastebėjimais, kad pavasario karantino laikotarpiu daugumos vaikų ekranų naudojimo trukmė padvigubėjo nuo vidutiniškai 3 val. iki 6 val. per dieną.

Analizuodami vaikų pasiskirstymą pagal veiklų internete dažnumą taip pat nustatėme, kad pavasario karantino dėl COVID-19 pandemijos metu ženkliai padaugėjo ne tik su mokymusi arba nuotoliniu bendravimu (dėl kontaktnio bendravimo apribojimų) susijusių veiklų (pavyzdžiui, informacijos ieškojimas, mokyklinių užduočių atlikimas, paveikslėlių ar nuotraukų kūrimas ir siuntimas, bendravimas vaizdo ryšiu, žinutėmis ar socialiniuose tinkluose), bet ir vaizdo medžiagos (pvz., „Youtube“) žiūrėjimas, vaizdo žaidimų žaidimas. Tai, kad, tėvų požiūriu, pailgėjo vaikų ekranų naudojimo laikas laisvalaikio veikloms

pirmojo karantino dėl pandemijos metu, nustatoma ir kitose šalyse (pvz., López-Bueno et al., 2020; Schmidt et al., 2020). Įdomu tai, kad, mūsų tyrimo rezultatais, labai nežymiai padidėjo vaikų, jų tėvų teigimu, muzikos klausymasis internete arba serialų, pramoginių laidų, filmų žiūrėjimas, be to, daiktų arba jų kainų ar informacijos, kuri galėtų būti žalinga vaikui, ieškojimas internete. Muzikos klausymas yra įprasta ir dažna veikla, todėl jos apimtyms, tikėtina, mažai keitėsi. Kai kurios kitos veiklos internete (pvz., galimai žalingos informacijos ieškojimas arba serialų žiūrėjimas) galbūt yra labiau kontroliuojamos ir prižiūrimos tėvų. Tačiau gali būti ir tai, kad kaip tik šios veiklos internete yra labiau slepiamos vaikų, todėl tėvai nebūtinai žino apie jas arba jų teikiama informacija nėra tiksli. Ateityje būtų svarbu ir vertinga palyginti mokyklinio amžiaus vaikų ir jų tėvų požiūrius apie vaikų naudojimąsi internetu bei veiklas internete.

Šio tyrimo rezultatai rodo, kad pandemijos dėl COVID-19 metu kompulsyvaus interneto naudojimo įverčiai padidėjo, t. y. pavasario karantino metu ketvirtų ir trečių klasių mokinių probleminio interneto naudojimo riziką rodančios skalės įverčiai buvo reikšmingai didesni nei tokio amžiaus vaikų prieš daugiau nei pusmetį. Ir 2019 m., ir 2020 m. berniukų kompulsyvaus interneto naudojimo skalės įverčiai buvo reikšmingai didesni nei mergaičių. Dauguma tyrėjų sieja paauglių ir jaunų suaugusiųjų probleminio interneto naudojimo riziką su vyriškąja lytimi, nors kiti didelės apimties tyrimai to nepatvirtina (Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020). Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų probleminis arba kompulsyvus interneto naudojimas itin mažai tyrinėjamas, o 2018 m. atliktų tyrimų su panašiomis 8–9 metų amžiaus vaikų imtimis rezultatai rodo, kad berniukams kompulsyvaus interneto naudojimo rizika didesnė nei mergaitėms (Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020; Wu et al., 2021).

Atlikę duomenų regresinę analizę nustatėme, kad ir priešpandeminiu, ir karantino laikotarpiu vaikų kompulsyvų interneto naudojimą reikšmingai prognozuoja (leidžia patikimai nuspėti) būtent pramogoms skirtos veiklos internete ir bendra vidutinė buvimo prie ekranų trukmė. Pastebėtina, kad 2020 m. imtyje, t. y. analizuojant pavasario karantino metu rinktus duomenis, šie prognostiniai ryšiai yra stipresni. Jau ankstesniuose tyrimuose buvo pabrėžiama, kad neįmanoma aiškiai atskirti teigiamų ir neigiamų interneto naudojimo aspektų (Kalmus et al., 2014), o naujausi tyrimai rodo, kad naudojimas internetu labai sumažina vaikų kitas – jų raidai ir ugdymui palankias ar naudingas – veiklas (McDool et al., 2020). Pastebima, kad ypač šiuo požiūriu neigiamą poveikį gali turėti socialinės medijos (Ciarrochi et al., 2016; McDool et al., 2020). Pandemijos laikotarpiu, kuomet vaikų kitos veiklos ir ypač socialinis bendravimas buvo labai apriboti, tokia rizika itin išaugo.

Apibendrinami savo didelės apimties tyrimo, kuriame dalyvavo Portugalijos paaugliai, rezultatus, P. Gamito su bendraautoriais (2016) teigė, kad „turėtume mažiau nerimauti dėl to, kiek laiko paaugliai leidžia internete, o daugiau aiškintis, ką būtent jie veikia prisijungę“ (Gamito et al., 2016, p. 477). Vis dėlto mūsų tyrimo rezultatai leistų teigti, kad ekranų naudojimo trukmė irgi svarbi, ypač tas laikas, kuris skiriamas pramogų ar laisvalaikio veikloms. Remiantis įvairiomis metaanalizėmis ir tyrimų apžvalgomis, rekomenduojama, kad laisvalaikiui skiriamas ekranų laikas mokyklinio amžiaus vaikams neturėtų viršyti 2 valandų per dieną (Wiederhold, 2020). E. McDool ir bendraautorių (2020) teigimu, interneto naudojimo ir ypač socialinių medijų ribojimas yra labai svarbus gerai vaikų

emocinei savijautai. Reikšmingas emocinės savijautos ir ekranų laiko pramogoms sąsajas stebėjome ir tyrime, vykdytame pandemijos dėl COVID-19 laikotarpiu 2020 m. pavasarį ir rudenį (Jusienė ir kt., 2021).

Nors kai kuriuose kitų šalių tyrimuose nustatoma, kad mažas tėvų išsilavinimas yra perteklinio ekranų laiko rizikos veiksnys (Faltýnková et al., 2020), vis dėlto neretai tėvų išsilavinimo ir vaikų naudojimosi įvairiais IT prietaisais ryšys silpnas arba visai nereikšmingas, taip pat ir mūsų ankstesniuose tyrimuose (Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020). Šiame tyrime tėvų išsilavinimas, netgi atvirkščiai, siejosi su didesniu vaikų kompulsyvaus interneto naudojimo įverčiu. Kadangi informaciją apie vaikų įsitraukimą į internetą teikė jų tėvai, tai gali rodyti, kad didesnio išsilavinimo tėvai daugiau kreipė dėmesį į vaikų naudojimąsi internetu, galimai labiau pastebėjo jų probleminį naudojimą arba daugiau dėl to nerimavo, ką rodė ir kokybinio tyrimo, atlikto karantino laikotarpiu, rezultatai (Jusienė ir kt., 2021). Gali būti, kad svarbesnis ir patikimesnis vaikų naudojimosi internetu bei atitinkamai probleminio įsitraukimo rizikos veiksnys yra bendrai socialinis ekonominis tėvų (ar vaiko šeimos) statusas, ypač pajamų dydis (galimai atspindintis ir didesnius vaikų užimtumo, formaliojo bei neformaliojo ugdymo resursus; žr. Jusienė, Laurinaitytė, Pakalniškienė, 2020). Tačiau šiame tyrime neturėjome galimybės atsižvelgti į šį kintamąjį, nes tokia informacija nebuvo renkama apklausiant 2020 m. imtį.

Šis mūsų tyrimas turi ir kitų ribotumų, neleidžiančių vienareikšmiškai apibendrinti rezultatų ir plačiai jų taikyti. Pirmiausia, tyrinėjamos buvo nedidelės vaikų imtys, nebūtinai reprezentuojančios visus tokio amžiaus vaikus. Ypač ši imtis neatspindėjo regionuose gyvenančių vaikų ir vaikų iš socialines rizikas patiriančių šeimų. Būtina pastebėti ir tai, kad mūsų tyrime naudotos pramogų internete skalės patikimumas yra vos pakankamas, todėl rezultatus derėtų vertinti atsargiai. Tikėtina, kad renkant informaciją apie veiklas iš pačių vaikų šios skalės patikimumas būtų geresnis. Mūsų tyrime informaciją apie vaikų veiklas internete teikė tėvai, kurie nebūtinai tiksliai ar objektyviai ją atspindėjo. Kai vaikai eina į mokyklas ir jeigu jie turi išmaniuosius įrenginius, leidžiančius naudotis internetu, tėvai sunkiai gali žinoti apie veiklas internete (jeigu nenaudoja tam skirtų specialių programėlių), jie taip pat nebūtinai žino apie tai, kiek vaikai leidžia laiko prie įvairių ekranų. Pavasario karantino laikotarpiu objektyvų veiklų internete ir ekranų laiko vertinimą galėjo apsunkinti būtinybė vaikams mokytis nuotoliniu būdu, taigi prisijungus internete. Pavyzdžiui, vienas iš iššūkių ir sunkumų tėvams buvo atskirti (žinoti), ar vaikas tuo metu, kai yra prisijungęs internete, mokosi, ar ieško jį dominančios informacijos, žiūri serialus ir pan. Tėvų kontrolė, teikiama priežiūra (monitoringas) ar elgesys su vaiku probleminio interneto naudojimo kontekste yra kitas svarbus ir mokslininkų dėmesio reikalaujantis aspektas, kuris šiuo metu dažniau tyrinėjamas ankstyvoje vaikystėje. Atitinkamai, kituose tyrimuose numatome išsamiai analizuoti būtent tėvų vaidmenį jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų probleminiam interneto naudojimui.

Išvados

1. 10–11 metų amžiaus vaikų kompulsyvaus interneto naudojimo įverčiai 2020 m. pavasario karantino (dėl COVID-19 pandemijos) metu buvo reikšmingai didesni nei tokio

paties amžiaus vaikų 2019 m. rudenį. Berniukų kompulsyvaus interneto naudojimo lygis yra žymiai didesnis nei mergaičių ir 2019 m., ir 2020 m. Vidutinė vaikų ekranų naudojimo trukmė 2020 m. pavasario karantino metu taip pat buvo reikšmingai ilgesnė nei 2019 m. rudenį.

2. Pavasario karantino metu reikšmingai padaugėjo 10–11 metų vaikų, kurie naudojami internetu atlikdami mokyklines užduotis, ieškodami dominančios informacijos, dalindamiesi savo sukurtais paveikslėliais ar nuotraukomis, taip pat reikšmingai padaugėjo vaikų naudojimas interneto teikiama galimybėmis bendrauti su kitais asmenimis vaizdo ryšiu, žinutėmis arba socialiniuose tinkluose; šitos veiklos sietinos su tuo laikotarpiu privalomu nuotoliniu ugdymu. Taip pat reikšmingai padaugėjo vaikų, kurie dažniau žiūrėjo vaizdo įrašus ir žaidė vaizdo žaidimus internete.
3. Kompulsyvų interneto naudojimą 2019 m. ir 2020 m. geriausiai prognozavo vidutinė ekranų naudojimo trukmė ir pramogoms internete skirtų veiklų dažnumas; berniukams kompulsyvaus interneto naudojimo tikimybė didesnė. Karantino laikotarpiu (2020 m. pavasarį) šie prognostiniai veiksniai paaiškino didesnę procentą duomenų sklaidos (39 proc.) nei priešpandeminiu laikotarpiu (14 proc.).

Padėka

Šis tyrimas yra dalis dviejų mokslinių projektų: 1) „Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų interneto naudojimo sąsajos su jų socialine emocine raida bei santykiais su tėvais Latvijoje, Lietuvoje ir Taivane: tęstinis tyrimas“, kurį 2018–2020 metais rėmė Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-LLT-18-3) ir Taivano mokslo ir technologijų ministerija (MOST); 2) „Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės bei galimybės ekosisteminiu požiūriu“, kurį 2020 m. birželio–gruodžio mėnesiais finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-COV-20-11). Labai dėkojame visiems tyrime dalyvavusiems vaikų tėvams ir Vilniaus universiteto mokslininkams bei studentams, drauge vykdžiusiems minėtus projektus.

Literatūra

Blinka, L., Škařupová, K., Ševčíková, A., Wölfling, K., Müller, K. W., & Dreier, M. (2015). Excessive internet use in European adolescents: What determines differences in severity? *International Journal of Public Health, 60*, 249–256. <https://doi.org/10.1007/s00038-014-0635-x>

Brand, M., Young, K. S., Laier, C., Wölfling, K., & Potenza, M. N. (2016). Integrating psychological and neurobiological considerations regarding the development and maintenance of specific Internet-use disorders: An Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) model. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews, 71*, 252–266. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.08.033>

Chambonniere, C., Lambert, C., Fearnbach, N., Tardieu, M., Fillon, A. et al. (2021). Effect of the COVID-19 lockdown on physical activity and sedentary behaviors in French children and adolescents: New results from the ONAPS national survey. *European Journal of Integrative Medicine, Article 43*:101308. <https://doi.org/10.1016/j.eujim.2021.101308>

Ciarrochi, J., Parker, P., Sahdra, B., Marshall, S., Jackson, C., Gloster, A. T., & Heaven, P. (2016). The development of compulsive internet use and mental health: A four-year study of adolescence. *Developmental Psychology, 52*(2), 272–283. <https://doi.org/10.1037/dev0000070>

- Dunton, G. F., Do, B., & Wang, S. D. (2020). Early effects of the COVID-19 pandemic on physical activity and sedentary behavior in children living in the U.S. *BMC Public Health*, 20(1), Article 1351, 1–13. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-09429-3>
- Erceg, T., Buljan Flander, G., & Brezinščak, T. (2018). The relationship between compulsive Internet use and symptoms of depression and anxiety in adolescence. *Alcoholism and Psychiatry Research: Journal on Psychiatric Research and Addictions*, 54(2), 101–112.
- Faltýnková, A., Blinky, L., Ševčíková, A., & Husarova, D. (2020). The associations between family-related factors and excessive internet use in adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, Article 1754. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051754>
- Gamito, P. S., Morais, D. G., Oliveira, J. G., Brito, R., Rosa, P. J., & de Matos, M. G. (2016). Frequency is not enough: Patterns of use associated with risk of Internet addiction in Portuguese adolescents. *Computers in Human Behavior*, 58, 471–478. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.01.013>
- Grigutytė, N., Pakalniškienė, V., Raižienė, S., Povilaitis, R. (2018). Lietuvos vaikų naudojimosi internetu 2010 ir 2018 ypatumų palyginimas. *Psichologija*, 58, 57–71. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2018.3>
- Jusienė, R., Būdienė, V., Gintilienė, G., Girdzijauskienė, S., Stonkuvienė, I. (sudar.) ir autorių grupė (2021). *Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės bei galimybės ekosisteminiu požiūriu*. Mokslo studija. VU leidykla. (Spaudoje).
- Jusienė, R., Laurinaitytė, I., ir Pakalniškienė, V. (2020). Pradinio mokyklinio amžiaus vaikų kompulsyvaus interneto naudojimo psichosocialiniai veiksniai vaikų ir tėvų vertinimu. *Psichologija*, 61, 51–67. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2020.15>
- Kalmus, V., Siibak, A., & Blinky, L. (2014). Internet and child well-being. In *Handbook of Child Well-Being. Theories, Methods and Policies in Global Perspective* (pp. 2093–2133). Springer: Dordrecht.
- Khazaal, Y., Chatton, A., Horn, A., Achab, S., Thorens, G., Zullino, D., & Billieux, J. (2012). French validation of the Compulsive Internet Use Scale (CIUS). *Psychiatric Quarterly*, 83, 397–405. <https://doi.org/10.1007/s11126-012-9210-x>
- López-Bueno, R., López-Sánchez, G. F., Casajús, J. A., et al. (2020). Health-related behaviors among school-aged children and adolescents during the Spanish Covid-19 confinement. *Frontiers in Pediatrics*, 8, Article 573, 1–11. <https://doi.org/10.3389/fped.2020.00573>
- Männikkö, N., Ruotsalainen, H., Miettunen, J., Pontes, H.M., Kääriäinen, M. (2020). Problematic gaming behaviour and health-related outcomes: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Health Psychology*, 25, 67–81. <https://doi.org/10.1177/1359105317740414>
- McDool, E., Powell, P., Roberts, J., & Taylor, K. (2020). The internet and children's psychological wellbeing. *Journal of Health Economics*, 69, Article 102274. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2019.102274>
- Meerkerk, G. J. (2007). *Pwned by the internet: Explorative research into the causes and consequences of compulsive internet use*. [Dissertation]. IVO. <http://www.ivo.nl/?id=557>.
- Meerkerk, G. J., van den Eijnden, R., Vermulst, A. A., & Garretsen, H. F. L. (2009). The Compulsive Internet Use Scale (CIUS): Some psychometric properties. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(1), 1–6. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0181>
- Našlėnė, Ž., Petrauskaitė, I., Želviėnė, A. (2020). *Lietuvos vaikų sveikatos būklės pokyčiai ir netolygumai*. Vilnius: Higienos institutas, 85 p.
- Pakalniškienė, V., Jusienė, R., Sebre, S. B., Wu, J.-L., & Laurinaitytė, I. (2020). Children's Internet use profiles in relation to behavioral problems in Lithuania, Latvia, and Taiwan. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, Article 8490. <https://doi.org/10.3390/ijerph17228490>
- Pombo, A., Luz, C., Rodriguez, L. P., & Cordovil, R. (2020). COVID-19 Confinement in Portugal: Effects on the household routines of children under 13. *Research Square*, 1–16. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-45764/v1>
- Schmidt, S. C. E., Anedda, B., Burchartz, A., Eichsteller, A., Kolb, S. et al. (2020). Physical activity and screen time of children and adolescents before and during the COVID-19 lockdown in Germany: a natural experiment. *Scientific Reports*, 10, Article 21780. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-78438-4>
- Wiederhold, B. K. (2020). Children's screen time during the COVID-19 pandemic: Boundaries and etiquette. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 23(6), 359–360. <https://doi.org/10.1089/cyber.2020.29185.bkw>

Wu, J. C-L., Sebre, S. B., Jusienė, R., Pakalniškienė, V., Miltuze, A., Li, Y-F. (2021). Personal and family sociodemographic correlates of types of online activities in school-aged children: a multicountry study. *Child Indicators Research*, 14, 1415–1434. <https://doi.org/10.1007/s12187-021-09805-4>

Yong, R., Inoue, A., & Kawakami, N. (2017). The validity and psychometric properties of the Japanese version of the Compulsive Internet Use Scale (CIUS). *BMC Psychiatry*, 17(1), Article 201. <https://doi.org/10.1186/s12888-017-1364-5>